

TEORIA KRITIKOA

1930.ean, Horkheimer Frankfurteko Unibertsitatean sozial filosofiaren irakasle eta Inbestigazio sozialerako Frankfurteko Institutoaren buruzagi jarri zuten. Adorno zuen lankide eta adiskide. 1932.ean hasi eta 1941. urterarte, Frankfurteko Eskolaren eta batez ere Horkheimeren aipua* sortu duen aldizkari sonatua atera eta zuzendu zuen: «Inbestigazio sozialerako aldizkaria», jadanik kasik legendarioa.

Aldizkaria lehenik Leipzig-en irteten zen, gero Parisen (nazismoari ihesi), eta azkenik, gerra garaian, Paris okupaturik zegoenean, USAko emigrazioan. Aldizkari honen esannahia adierazteko, aski* da lankideren batzuen izenak aipatzea: Horkheimer bera, Adorno, Marcuse, E. Fromm, Benjamin, Pollock, Loewenthal, Gerra hotzaren ondoren mendebaldeko* pentsamentu kritikoa ernatu duten autoreak. Orduan franko gazte eta bero, noski.

Teoria kritikoak, Horkheimeren asmoa zenez, filosofiari gizarte-kritiko izatea eskatzen dio. **Status quo** sozial politikoa kritikoki trazendatzea. Horkheimeren gizarte kritikak* marxista da, zer esanik ez. (**Status quo** soziala kritikoki trazendatzen duen beste gizarte-kritikarik ba ote dago, egon ere, kritika erlijiosoa ez bada behintzat?).

Marxismoa zehaztuz eta zertzelatuz, Marxen inspirazio jeneralak inbestigazio sozialerako gaitu* zituen, marxismoari tresna kontzeptual kritikoa eta zientifikoak prestatuz. Frankfurteko Eskolako talde guztia ikusten dugu lan honetan enplegatutik: Adorno eta Benjamin estetika arazoekin, Fromm eta Marcuse marxismoa psikologiarekin osatzen, eta abar. Eta horixe da, hain zuzen, Horkheimeren txalogarriena: pentsamentu kritikoa mugimendu indartsu eta aberats bat sortu duela, diferentziaz betea, «eskola» bat baino gehiago. Autoreok denok guztiz desberdinak baitira. Baina denak inspirazio eta zeregin kritikoa berari loturik.

Ezker berriaren buru eta sinbolo bezala Marcuse hartzen da, askotan. Eta ez da harriztekoa. Ezker berriari, edo ezker berriko gazteei behintzat (estudianteei, batez ere), besterik uste izan arren, oraintsu arte USAtik ailegatzeko* zitzaien inspirazioa. Eta Marcuseren arrakasta* USAn, Vietnamgo guduaren aurkako erreboltetan esaterako,* ezaguna da.

Marcusek Berkeleyen irakasten du, eta Berkeley sinbolo bat bihurturik dago. Gainera, USAn doi doi dago tradizio filosofikorik; eta idealismo alemanak, nolana ere, tradizioz batere ez du han.

Beraz, Marx «hegeldiarki» esplikatuz gero, Marcuse guztiz arrotza egingo litzateke. (Frantzia ere tradizio hori falta delarik, Althusser Marx «deshegeldiartzen» saiatu da: neomarxista alemanek gogotik kritikatzeko dioten gauza bat, horixe).

Psikologiaren baliatzen delarik, ordea, mentalitate amerikanoari hobeto mintzatzen zaio Marcuse, eta Lukács edo Horkheimer baino ulerterrazago eta «gaurkoago» egiten da. Bai eta Europarako ere: idealismo alemanaren tradizioak baino askoz indar gehiago baitu jadanik hemen ere psikologiak. Edo psikologiaren modak. Hala ere, ez litzateke ahantzi* behar, Horkheimeren eragipen isilagoak —baina sakonak— Marcuse eta ezker berriaren beste eragile asko ernarazi dituela.

Horkheimeren nortasun berezia giza zientzien gaurko panoraman situatzeko, ez dira ahantzi behar, pentsamentu kritikoa egunotan ageri dituen desarroilo diferentek.

Esaterako, Marcusek psikologiari heldu badio, Althusserrek positibismo alderago jo du. Freire esistentzialismoaz probetxatu* da (Hego Amerikako beste askoren moduan). Italian, Gramsci eta Croce-rekin, idealismoaren eta tradizio humanistaren (Italian bereziki aberatsa hau) eragipena nabarmena da.

Joera horietan guztietan marxismoak duen sarrera, ez dago aipatu beharrik ere. Askotan, marxismoaren desarroilo diferente huts bat bezala kontsideratzen dira. Horrekin zer ulertzen den, horixe da kontu guztia. Gaurko astronomiarekin Kopernikoren desarroilo hutsa ulertzen bada bezalatsu litzateke. Dena den, pentsamentu kritikoa batasun agerikoa da, barnean, pluralismo izugarri horren aberatasunak engainatzen ez duenarentzat.

Mugimendu honek barnean hartu behar da Horkheimer ere. Beste askoren artean. Pentsamentu benetan priorik duen edozeinenak bezalaxe, Horkheimeren pentsamentuak ere sustraiak norberregandik kanpora daduzka: sustrai horien gainean ernez, zuhaitz propio bezala hazten da. Althusseren pentsamentuak ba ditu sustrai ezagun batzuk; baina, hala ere, Althusserrek ba du bere pentsamentua: halaxe, Horkheimeren pentsamentuak ere ba ditu bere sustraiak. Sustraiok esplikatzen dute Horkheimeren pentsamentuaren tankera* berezia.

Joxe AZURMENDI

Emakume, gizonezko eta umeen jantziak

Oihal, izare eta etxean behar diren gainerakoak

Bai emakume eta bai gizonezkoentzako jantzi aukeratuenak, azken modara eginak

HURI ZAHARRA

“Casco Viejo”

BILBO